

Ženski sud: feministički pristup pravdi - javna prezentacija

Novi Bečej, 26. mart 2017.

Javna prezentacija Ženskog suda/ŽS održana je u mesnoj zajednici u organizaciji *Žena u crnom*, Beograd, NVO „Ženska inicijativa Vojvodine/ŽIVO“, Novi Bečej i Udruženja za radna prava žena „Roza“ iz Zrenjanina. Ovom događaju prisustvovalo je ??? osoba

Nakon kratke uvodne reči (Marija Kovačev i Staša Zajović), bilo je reči o procesu organizovanja Ženskog suda, o feminističkom pristupu pravdi.

U nastavku je prikazan dokumentarni film „**Ženski sud – feministički pristup pravdi** (52 minuta), u režiji Filipa Markovinovića, produkciji *Žena u crnom* (2016.) o Ženskom sudu/ŽS održanom u Sarajevu (7.-10. maja 2015).

U drugom delu su govorile svedokinje na ŽS u Sarajevu (Šta je za mene značilo svedočenje na ŽS? Šta za mene znači učešće u nastavku procesa ŽS?).

Nadežda Kostić, Kruševac: Meni je bilo jako važno da ja, kao žena koja dolazi iz Srbije, države koja je činila ratne zločine, ispričam nešto o tome da nisu sve žene iz Srbije i svi ljudi u Srbiji bili za ratove. Meni je bilo važno da ženama iz BiH, posebno iz Srebrenice prenesem koliko mi je žao zbog onoga što se to desilo tamo i što su naši zločinci ubijali nedužne ljude. Meni je bilo jako teško jer sam smatrala da ako svedočim o onome što se nama i meni desilo toliko malo i beznačajno u odnosu na bol koji su te žene tamo doživele. Majka Nura je izgubila tri sina i muža. Jelena iz Vukovara koja je izgubila dva sina. To su žene heroine. Nisu one jedine. Mnoge žene su izgubile čitave porodice.

Ja sam svedočila o prisilnoj mobilizaciji u Kruševcu i okolini, 1999. godine. Oko 12.000 muškaraca je bilo prisilno mobilisano i poslato u rat na Kosovo. Kruševac je, pored Leskovca imao najveći broj prisilno mobilisanih vojnika. Kao samohrana majka dvojice sinova sam svedočila o tome kako sam to preživela. Posebno mi je bilo stalo da govorim o tome kako sam ja to doživela kao žena, kao majka, trudeći se da ne dozvolim da moju decu odvedu u rat. Moja borba je zaista bila jako teška i ona je ostavila ozbiljne posledice na moje zdravlje. Htela sam da govorim o tome koliko sam ja ponosna zato što su se žene Kruševca, majke, sestre, organizovale organizovale otpor, protest žena, koji je trajao danima, tražeći da se naši bliski srodnici, sinovi, muževi, braća, vrata sa ratišta jer nismo želele rat. Sve je to država radila u naše ime. Iako su mediji bili potpuno kontrolisani, glas o našem protestu je preneo radio „Slobodna Evropa“ i do došlo do naše dece koja su bila na ratištu. Oni su se uplašili za naše živote i sa oružjem u rukama suprotstavili su se svojim nadređenima. Seli su u kamione i krenuli preko Kopaonika dok su iznad njih kružili NATO avioni. Niko ih nije dirao zato što su videli da se vraćaju. To je bio dirljiv momenat. Nakon toga je dolazio Nebojša Pavković koji je bio ratni komandant na Kosovu. Mi smo imali razgovore sa njima. On je roditeljima obećao da vojnici neće biti kažnjeni zato što su dezertirali. On je rekao da će ih razoružati i da roditelji ne treba da se brinu. Posle tri dana je došla vojna policija i jednostavno ih je skupljala i vraćala nazad. Mog sina su vratili, jer nisam imala gde da sklonim svoje dete. Nisam imala para da ga pošaljem u inostranstvo kao što su neki radili. Bila sam sama, imala sam stare roditelje.

Na ŽS sam govorila sam u ime svih žena Kruševca i svih mesta iz kojih su muškarci bili mobilisani, sa čime su se te žene suočavale, kroz šta su prolazile. Protest u Kruševcu se desio kada je na Kosovu poginulo šest vojnika iz inženjerijske jedinice u kojoj je bio i moj sin i oni su tog dana sa Kosova vraćeni u kovčezima. Kada se saznalo za to, jer se to krilo, onda je protest krenuo spontano. To se desilo 16. maja 1999. godine.

Ja sam članica udruženja žena *Peščanik* iz Kruševca i mi smo zajedno sa ženama u crnom pokrenule inicijativu da se 24. maj – Međunarodni dan ženskih akcija za mir i razoružanje proglašava *Danom sećanja na otpor majki i žena Kruševca protiv rata*. Ovu akciju organizujemo par zadnjih godina. Nažalost, na ovu našu inicijativu niko od nadležnih institucija ne želi čak ni da odgovori. 16. maja 2016. organizovale smo akciju preimenovanja Trga kosovskih junaka u Trg hrabrih žena. I ove godine planiramo sličnu akciju. Nama je važno da pokažemo otpor i sećanje na otpor.

Marija Kovačev, Novi Bečej: Meni je u to vreme maloletno dete odnešeno u JNA. Petnaest meseci nismo znali gde je, da li je živ. Osam meseci je bio na ostrvu Lastovo. Hrvatska je tada bila proglasila nezavisnost, tako da je on bio agresor u drugoj državi. U to vreme Romi i Mađari su bili masovno mobilisani u JNA. Sećam se prizora rodbine koja plače i autobusa koji odvoze njihove srodnike. Kada je počeo proces organizovanja ŽS pokušala sam da razgovaram sa par žena koje su imale žrtve u ratu, ali sam naišla na veliki otpor. One su rekle da su njihova deca bila tamo, ali da one ne znaju da li su oni tamo možda nekog ubili. Šta ako im neko kaže da su oni tamo nekog ubili? Taj strah postoji i zato one čute. Mislim da je za mene patriotizam fašizam. Sa druge strane, postoje osobe koje se diče takvim 'patriotizmom'... Brine me što se u srednjoj školi, na četvrtoj godini, uvodi predvojnička obuka. Vučić će možda da vrati obavezno služenje vojnog roka. Situacija i u bivšim republikama nije stabilna i tamo ima usijanih glava.

Vesna Đorđević, Zrenjanin: Kada sam prvi put došla među žene i čula šta se priča, ja sam mislila da tu nema mesta za mene i moju priču. Mislila sam o onome što su one preživele u odnosu na ono što sam ja preživela. Ja sam rekla da ja posle njihovog bola ne mogu da svedočim o nečemu, čini mi se, manje bitnim. A onda sam pomislila da su nam ili muževi nastradali ili smo mi ostale bez posla u toj tranziciji. I da je naše iskustvo važno, jer bol ne može da se izmeri, iako ne možemo da ga poredimo. To mi je najviše dalo snage da krenem da pričam o iskustvu radnica, jer su i one bile svedokinje na ŽS. Ja sam jednostavno počela, nastavila i danas sam sa tim ženama. Mi smo sve žene postale kao sestre. Jedna od nas 36 svedokinja više nije sa nama, to je naša drugarica Zumra Šehomerović. Meni je bitno što smo mi nastavile dalje. Volela bih da mi napravimo tako nešto o radnim pravima, da dođu devojke da to vide. Jer jedino ako nastavimo i ako se čuje naša priča, nešto će se promeniti, naš rad će biti vidljiv.

Nadežda: Meni je jako važno da se ovaj proces nastavlja. Da ovakvim promocijama ŽS upoznamo što veći broj žena i da ih ohrabrimo da nam ispričaju svoje priče koje su ostale duboko skrivene... Nama je važno da se desi više malih ženskih sudova na teritoriji čitave bivše Jugoslavije. Postoje mnoge žene koje su doživele velike patnje, a da o njima nisu govorile. Postoje žene Srkinje u BiH koje nisu svedočile o tome što se njima dešavalo. Zašto one nisu smogle snage da svedoče o tome, šta se njima desilo, da svedoče o tim zločinima koje su vršili i Bošnjaci. Važno je da žene svih nacionalnosti priznaju zločine počinjene u njihovo ime. Ja nekako imam utisak da su drugi dosta zatvoreni, štite sebe, ne žele da pričaju o tome.

Razgovor sa publikom (Učinci Ženskog suda, nastavak procesa ŽS...)

Noa Treister (Učitelj neznanica, Beograd): Ja samo hoću da podelim svoje iskustvo iz Batajnice gde su izbeglice srpskog imena. Niko neće da govori iz straha. Srpski veterani su nam pričali o tome. Mi živimo u državi koja nije priznala rat. To se ne tiče samo Srbije nego svih zemalja u regionu, jer ni jedna zemlja ne priznaje da je bio rat. Države u regionu postoje zahvaljujući tom ratu. To je bio državotporni rat koji se namerno održavao da bi se stvorila nacionalna buržoaska država. Taj projekat ni jedna država neće da prizna.

Branislav Markuš, Socijalni forum Zrenjanin: Ja sam čovek koji je u četiri ujutru probuđen i odveden na ratište. Radio sam u fabrici kada su došli da me teraju da idem u rezervnu policiju, ja sam rekao da neću i onda su me poslali u rat. Veliki broj radnika je isto pozvan, jer je tada važio zakon da ako ne

odeš u rat, dobićeš otkaz. I mi smo kao neke budale svi išli da ne bi izgubili posao. Mene su podigli na silu, ali ja nisam pružao ni najmanji otpor tome. Ja se i dan danas osećam kao ratni zločinac, jer sam išao tamo. Ja se sećam reči pokojne glumice Sonje Savić koja je rekla da smo mi generacija koja je izdala ovu zemlju jer nismo učinili ništa da je spasimo. Ja sam bio deo njihove mašine, pristao sam na njihovu propagandu, koja je kao branila državu, a to nije radila nego je vodila rat. Ja sam bio u Pakracu i Lipiku. Ja nisam razumeo ko su oni, a ko mi. To je trenutak kada sam ja prelomio i odlučio da budem levičar i da se borim protiv kapitalizma. Kapitalizam je izazivanje krize i ratova.

Marija: Mi smo pre par godina počele da gradimo jednu kuću, udarile smo temelj, i sada treba da nastavimo. Ratovi su bili i prošli i treba ih spominjati, ali treba širiti mrežu sa današnjim vremenom. One koje je danas SNS zaposlio a ne prikupe dvadeset drugih da glasaju za SNS na izborima, dobijaju otkaz. Oni su isti kao i devedesetih. To vreme nas ponovo čeka i ko zna šta će da se desi.

Vesna: Sve više žena hoće da priča. Roza u Zrenjaninu nema svoj prostor nego koristimo prostor Zrenjaninskog socijalnog foruma. Sve nam se više žena obraća, dolazi, pričaju same i žele da pričaju.

Vera: Radila sam trideset godina kao privatnik. Frizerka sam po struci i pre par godina sam zatvorila svoju radnju zbog velikih nameta. Kada sam zatvorila radnju, nakon dve godine sam uspela da progutam svoj ponos i da se pojavim u Centru za socijalni rad i tražim socijalnu pomoć. Sa hiljadu papira koje sam prikupila, u Centru za socijalni rad pravnica mi je rekla da ne mogu da dobijem socijalnu pomoć jer sam imala polovinu kuće, jer sam rastavljena od muža pa je pola bilo njegovo a pola moje. Onda je sin podigao kredit jer je u to vreme radio i imao solidnu platu, pa je mogao da digne kredit na dvadeset godina. Kuća koju smo posedovali mi smo prodali. Moja polovina je bila 3.000 eura koje sam dala sinu da kupimo drugu kuću. I mi to lepo uradimo, a meni pravnica kaže da moram da dostavim dokumente o iznosu moje polovine kuće i da li tih para još ima. Ako ih ima, ja ne mogu da dobijem socijalnu pomoć, a ako ih nema, onda ću verovatno dobiti. E to je za mene bilo poražavajuće. Ni dan danas nemam socijalnu pomoć, deca mi ne rade, ja sam na birou, i nikoga nije briga. Iskreno rečeno, ja i dalje radim u mojoj radnji na crno. Pre godinu dana mi je bila sanitarna inspekcija. Tražili su mi sanitarnu knjižicu. Ja sam rekla da nemam jer radnja ne radi. Meni je na stolici sedela sestra, za njih je to bila mušterija. Žene iz inspekcije su bile ljubazne i rekle su da neće podneti nikakvu prijavu, ali da su kazne ogromne u slučaju da me tržišna inspekcija uhvati da radim u lokalnu. Onda su mi kazale da idem po kućama i radim kao što rade druge žene. Ja ne mogu da idem po kućama, jer mi je to baš ono poslednje...

Mirjana Kiš: Nigde nema posla i to je najveći problem kod Romkinja. Gde ste vi videli u nekoj prodavnici da radi Romkinja? Ja sam skupljala đubre po centru grada. Mene to nije bila sramota da radim za novac. Kada sam pitala zašto sada ne mogu, rekli su mi zato što sam Romkinja. Kada ja pitam za posao oni obećavaju, ali nema ništa.

Žena: Ja sam bila u Austriji i radila sam tamo. Ja čistim, perem, peglam po kućama dvadeset godina. Tamo nemam problem što sam Romkinja. Radim i kod žena koje žive vani ali dolaze tu. To su Rumuni.

Milica Lupšor, Zrenjanin: Na jednom času građanskog vaspitanja pustili su snimak iz emisije Peščanik u kojoj govorimo Vesna i ja, i onda su devojke pitale koje su to glumice koje govore, gde su ih našli? One ne veruju da takve priče postoje. Mnogo je mladih koji nisu svesni kako se danas živi. Kako žive njihove majke, bake, prijateljice koje su sa sela kako žive. Zato je jako bitno da se održi taj ŽS o ovim problemima.

Noa: CZKD i Učitelj neznalica smo radili projekat *Imenovati to ratom*. Organizovali smo više od sto okruglih stolova u pet mesta u Srbiji. Radili smo dvesta intervjua sa antiratnim aktivistima i učesnicima rata. Mi sada radimo u regionu i ispitujemo šta je to svedočanstvo. Mnogo puta kada smo tražili od ljudi da svedoče o ratu oni svedoče samo o jednom momentu. Naš intervju traje duže, mi

počinjemo od sedamdesetih-osamdesetih godina i završavamo sa sadašnjim vremenom. Mi pravimo regionalni arhiv svedočanstva. Dobili smo pare, jer to nije toliko jednostavno. Ja bih htela da vas pozovem da radite intervju sa nama ako želite.

Jovana: Najveći utisak je na mene ostavila hrabrost žena koje su uspele da se izbore sa svojim strahovima i traumama i to kažu pred svima. One su se suočile i predstavljaju motivaciju za nas mlade. Ja do sada nisam znala šta se dešavalo, ali mislim da puno treba da se upoznaju drugi ljudi.

Dragana: Ja prvi put prisustvujem ovakvom skupu i prvi put čujem ovo, o tome ništa nisam znala. Prvi put sam o tome čula jer sam mlada.

Sara: Ja sam negde sve ovo znala zbog mame. Upućena sam u rad, pa me je manje šokiralo. Sve je jako stresno. Pogađa, ne može da ne pogađa.

Valerija: Ovo što sam ja doživela je strašno. Ja sam se borila za opstanak, a neki su ljudi gubili svoje živote.

Natalija: Ja sam u šoku. Drago mi je što se žene bore. Ja nisam bila rođena kada je bio rat. Nešto sam čula od mame. Svaka čast ženama koje su govorile.

XX: Potresao me ovaj film. Ja nisam bila dovoljno upućena. Ja od 1999. ne gledam tv, ne gledam vesti, ne gledam ono čime država želi da mi ispira mozak. Mi smo na ovim prostorima bili ugnjetavani na drugačiji način. Nismo doživeli te strahote kao drugi, ali to traje i danas. Država je uzela vlast nad našim životima i oni su za nju samo broj. Žalosno je i tužno gde smo stigli. Vreme je da se osvestimo.

(Izveštaj priredili: Staša i Miloš, ŽUC)